

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

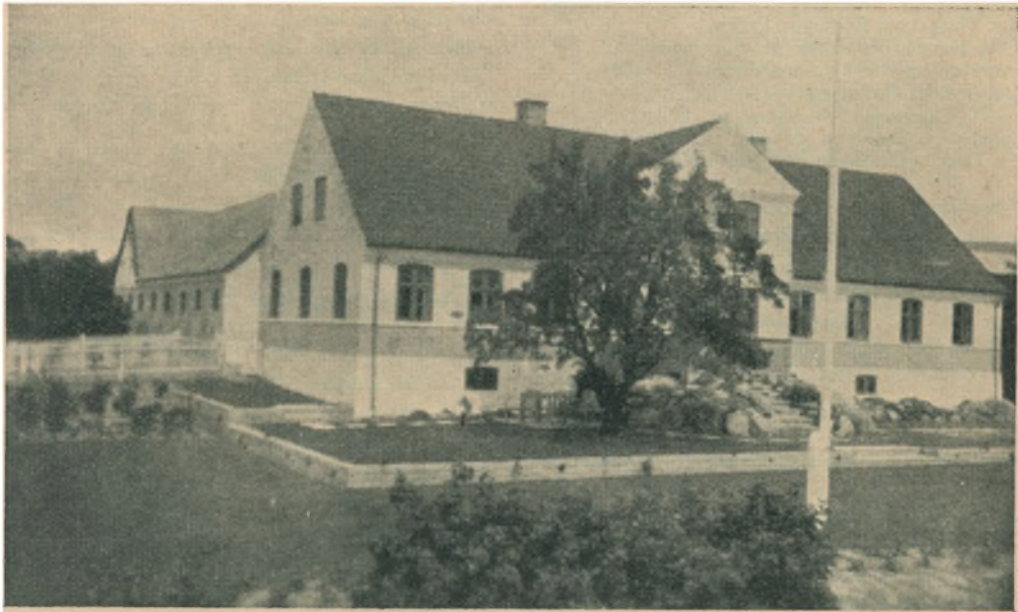
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Vort Forsidebillede vil denne Gang kendes og huskes af Odsherreds-udflugtens Deltagere. — Det er fra „Lilaasgaarden“'s dejlige Have i Høve, Odsherreds — maaske en af Danmarks — ældste Slægts-
gaarde. Gaarden ejes nu af Nicolaj Poulsens Søn Erling Poulsen.

SLÆGTSGAARDEN

Udkommer hveranden Maaned

Redigeret af *Jørgen Petersen*.

Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde.

Kontor: Købmagergade 67-69, København K.
Kontoret aabent hver Dag fra Kl. 10-13. Tlf. Central 12738.

Alle Breve til Foreningen sendes til Kontoret,
Artikler til Bladet til Redaktøren.

Andet samt private Forespørgsler til Formanden.
Forespørgsler ang. Undersøgelser af enhver Art
bedes rettet til Slægtsgaards-Arkivet.

„Slægtsgaards-Arkivet“.

Adresse: Dansk Folkemindesamling, Det kgl. Bibliothek,
København K. Tlf. Central 4444
Leder: Mag. art. Hans Ellekilde og Arkivar P. K. Hofmansen,
Arkivsekretær P. K. Hofmansen træffes personligt Tirsdag,
Onsdag og Fredag fra Kl. 14-16.

Landsbestyrelsen:

Civilingeniør, Gaardejer H. M. Markersen, R.; Rødby,
(Formand).

Gdr. Jens Jensen, Sode pr. Hejsager (Næstformand).

Gdr. Jørgen Petersen, Thorsgaard, Gislinge.

Sognefoged, Gdr. N. Slemming, Hammelev pr. Grenaa.

Gdr. Bengt Bjergskov, Rosenlund, Fyn.

Parcl. Niels Larsen, Veddinge pr. Faarevejle.

Hofjægermester Cederfeld de Simonsen.

Propr. Chr. Lybye, Haldborg pr. Skive.

Gdr. Ths. B. Thomsen, Ulstedlund pr. Ulsted.

Gdr., Sognefoged Grøntved, Mygdal pr. Hjørring.

Gdr. Johs. Grønbeck, Gudhjem, Bornholm.

Foreningens juridiske Konsulent.

Sagfører, cand. jur. M. Hesselbjerg, Hillerød.

Kontorets Leder.

K. Nielsen.

Foreningens Revisor.

Statsaut. Revisor Kr. Foged, København.

Trykkeri: Holbæk Amts Bogtrykkeri.

FORENINGSS-Nyt

Lokalforeningen for Odense Amt

holdt den 29. April et godt besøgt Møde paa Fyns Forsamlingshus i Odense. Medlem af Hovedbestyrelsen, Gdr. Bent Bjergskov, Rosenlund, Ullerslev, aflagde Beretning om Foreningens Arbejde, hvorefter der valgtes Tillidsmænd.

Valgte blev Gdr. Jørgen Jacobsen, Voremose, Holmstrup, Gdr. Karl Dalgaard, Jerstrup, Kappendrup, Gdr. Harry Holmegaard, Rynkeby, og Gdr. Fru Anna Hansen, Grundløse, Jullerup.

Man bedes venligst søge Kontakt med disse Repræsentanter eller Tillidsmænd, og det bør være enhver en kær Pligt at søge at faa saa mange Medlemmer som muligt.

Bent Bjergskov.

Aarsgeneralforsamlingen

Nu, vi er kommen hjem i vor vante Dont, gaar Tankerne tilbage til dat Par uforglemmelige Dage, vi tilbragte paa Sjælland i Holbæk Amt, Ods Herred, med en Tak til vore Værtsfolk for deres store Gæstfrihed. Det var helt igennem en veltilrettelagt og vellykket Tur, bortset fra det beklagelige Intermezzo, som takket være Dirigentens Ubehændighed forekom under sidste Del af Generalforsamlingen.

Søndagens Udflygt var helt igennem saa straalende fuld af Indtryk af Ods Herreds smukke og ejendommelige Natur, med Indtryk saa vekslende, at de nødvendigvis maa fæstne sig; jeg nævner »Esterhøj« med Troldstenen og et Panorama næsten uden Sidestykke ned gennem Høve Stræde med Stranden langs Sejersbugten og helt ud over Odden. Faarevejle Kirke, hvor man hilser paa Jarlen af Bothwell, hvis tragiske Skæbne berettes af Rejselederen, derfra langs Stranden forbi »Dragsholm« og til den ærværdige og smukke Vallekilde Højskole, hvor man efter et kort Foredrag af Skolens Forstander Uffe Grosen af denne blev vist rundt paa Skolen og i dennes smukke og velholdte Have. Turen var nu slut, og jeg tror ogsaa, at man i al Almindelighed var saa mættet af Indtryk, saa man nu var klar til at tage hver til sit.

Men for os, som har paataget os at tilrettelægge næste Aars Generalforsamling, er vi klar over, at det bliver vanskeligt at stille noget tilsvarende paa Benene, men vi skal gøre vort bedste.

Hammelev, i Juni 49.

N. Slemming.

Den gensidige Forsikringsforening for Haglskade

for mindre Jordbrugere i Sjællands Stift
(Hagl Sjælland)

afholder sin ordinære Generalforsamling *Lørdag den 25. Juni 1949 Kl. 13* paa Jernbanehotellet i Kalundborg med følgende Dagsorden:

1. Valg af Dirigent.
 2. Beretning om Foreningens Virksomhed i det forløbne Aar.
 3. Regnskabet for 1948-49 forelægges til forventet Godkendelse.
 4. Forslag om Forhøjelse af Sogneformændenes Gebyr for Tegning af nye Medlemmer.
 5. Fastsættelse af Revisorernes Løn.
 6. Valg af 2 Bestyrelsesmedlemmer.
 7. Valg af 1 Revisor.
 8. Valg af 2 Amtstaksatorer for Havesager, henholdsvis for Sorø og Præstø Amter.
 9. Eventuelt.
- Slaglille, den 1. Juni 1949.

V. Larsen.

Regnskabet ligger til Eftersyn 14 Dage før Generalforsamlingen hos de respektive Sogneformænd.

SLÆGTSGAARDEN

Medlemsblad for Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde

Nr. 45

JUNI—JULI

1949

Formandens Beretning paa Aarsmødet

Foreningens Aarsmøde i 1948 afholdtes i Dagene 5. og 6. Juni i Sønderjylland med Repræsentantskabsmøde den 5. Juni i Aabenraa.

De, der var med til Aarsmødet i Sønderjylland, erindrer med Glæde Sønderjydernes store Gæstfrihed og den Glæde, det blev at besøge mange historiske og skønne Steder i vort dejlige Grænseland.

I Aar er vi mødt til Aarsmøde i Holbæk Amt, og vi skal i Morgen besøge Odsherreds skønne og mindere Egne. Vi ved, at Slægtsgaardejerne paa disse Egne har udført et stort Arbejde til Modtagelse af Slægtsgaardsejere fra hele Landet, og vi glæder os til hyggeligt og godt Samvær med vore Værter og Slægtsgaardsvenner her fra Holbæk-egnen og i Odsherred.

Vi begynder med Repræsentantskabsmødet i Dag — den 21. Maj — her i Strandparkens Pavillon i Holbæk — et meget smukt og velvalgt Sted, som har bevirket, at vi straks er kommet i Feststemning.

Repræsentantskabsmødet er den forretningsmæssige Del af Aarsmødet — dog ikke mere forretningsmæssigt, end at vi kan indbyde alle Deltagere i Aarsmødet til at overvære Repræsentantskabsmødet.

Det er min Opgave at aflægge Beretning om Foreningens Virksomhed i det forløbne Aar, og det kan straks siges, at Hovedbestyrelsen i sit Arbejde har fulgt det i Foreningens Formaaalsparagraf angivne Arbejdsprogram, alt i Tilslutning til den af Repræsentantskabet i Aabenraa sidste Aar godkendte Redegørelse.

Fra Referater i vort Blad »Slægtsgaarden« har vore Medlemmer fra Hovedbestyrelses- og Udvalgs møder faaet et lille Indblik i Foreningens Arbejde, men jeg skal her redegøre nærmere for de enkelte Arbejdsfelter.

Slægtsgaardsarkivet. Til Medlemmer af Arkivudvalget har Hovedbestyrelsen udnævnt Gaardejer Jens Jensen, Gaardejer, Landbrugskandidat Jørgen Petersen (begge Repræsentanter fra Hovedbestyrelsen), endvidere Arkivar Hans Ellekilde, Kontorchef i Stednavneudvalget Gunnar Knudsen, Dr. phil. A. Fabritius, Forfatteren Salomon Frifelt, Arkivar, cand. mag. Gunnar Olsen, Landsarkivet.

Hovedbestyrelsen mener, at det er et godt og alsidigt Udvalg, som vi er meget glade for. Fra Arkivet faar Foreningens Medlemmer, efterhaanden som Arbejdet kan blive ud-

ført, en gratis Udskrift af Mandtalslisterne, og vore Medlemmer kan igennem vort Arkiv paa allerbilligste Maade faa udført Undersøgelser saavel om Gaardhistorie som Slægtsforhold.

Arkivets Arbejde er fast og godt organiseret. Vi har, som omtalt ved Beretningen sidste Aar i Aabenraa, arbejdet med den Tanke at udvide Slægtsgaardsarkivets Arbejde i Retning af et dansk Bondegaardsarkiv. Tanken om at naa frem til noget saadant har Hovedbestyrelsen ikke opgivet, men vi indser, at en saadan Opgave vil koste mange Penge, og derfor maa den Sag foreløbigt reduceres til at blive et Fremtidsmaal. Noget andet, som allerede nævnt i Fjor, er, at vi har modtaget Henvendelser fra Landbrugsejere (ikke Slægtsgaardsejere), som ønsker Oplysninger om deres Slægt og Gaardens Historie, og at vi derigennem er bleven opmærksom paa, at Landets Landbrugsejere hovedsageligt tilhører Slægtsgaardsejernes Familie. Dèt er saaledes, at næsten alle, der dyrker Landets Jord, tilhører gamle Bondefamilier.

Som Følge heraf har Hovedbestyrelsen vedtaget at udvide Arkivets Arbejdsomraade saaledes, at andre end Foreningens Medlemmer ved Henvendelse til vort Slægtsgaardsarkiv kan faa deres Slægt og deres Gaardhistorie undersøgt paa billigste Maade, men da Slægtsgaardsforeningen yder Tilskud til Arkivarbejdet, kan Undersøgelser for ikke Medlemmer af Slægtsgaardsforeningen ikke blive paa saa gunstige Vilkaar som de, der gælder for Foreningens Medlemmer.

Vi mener, at dette er et godt Fremskridt, som vi gerne ønsker tiltraadt af Repræsentantskabet. Vi mener, at vore Arkivsager er vel ordnet under Arkivarerne Ellekilde og Hofmansens Ledelse, og vort næste Skridt skal være at faa Arkivsagen i en saadan Form, at den kan faa offentlig Anerkendelse, hvorefter vi vil prøve paa at faa offentlig Tilskud eller Legatstøtte til vort Arkivarbejde.

I vore Foreningslove findes en Bestemmelse om, at Hovedbestyrelsen kan udstede Diplomer til Slægtsgaardsejere.

Dette Spørgsmaal har hidtil ikke været bragt i Orden, men i det forløbne Aar har baade Hovedbestyrelse og Arkivudvalg arbejdet med det, og om denne Sag samt om Arkivarbejdet i det hele taget vil Arkivudvalgets Formand Jens Jensen afgive Beretning.

Foreningens Udvalg for økonomiske og lovgivningsmæs-

sige Sager bestaar af Foreningens Formand, Gaardejerne Jens Jensen, Jørgen Petersen og Niels Larsen samt af Hofjægermester Cederfeld de Simonsen. Udvalget og Hovedbestyrelsen har taget sig af følgende Spørgsmaal:

Jordlovene. Foreningen henvendte sig i Februar 1948 til Folketingets Udvalg vedrørende Jordlove med Udtalelse blandt andet om, at Slægtsgaarde bør have Ret til den Beskyttelse, at der fra saadanne Ejendomme ikke kan eksproprieres eller ved Ejerskifte til Slægt ikke kan fradrages Jord til Brug for andre Landbrugsejendomme, og vi konstaterede med Tilfredshed, at den derefter vedtagne Jordlov indeholder Bestemmelse om, at Ekspropriationsret og Forkøbsret er bortfaldet ved Overdragelse af Landbrugsejendom til Familie.

Til de senere Jordlove har Foreningen ikke sendt Udtalelser til Rigsdagen, men Hovedbestyrelsen er klar over, at man ogsaa i Fremtiden maa være paa Vagt for at værne Slægtsgaardsejernes Ejendomsrettigheder.

Arvelove. Arvelovsspørgsmaalet er for Tiden ikke fremme i Rigsdagen, men det kommer før eller senere paa Dagsordenen igen. Hovedbestyrelsen indtager den Stilling, at den nugældende Lovs Bestemmelse om Arverettigheder for Bøndergaarde og Stathusmænd bør bibeholdes og udvides til ogsaa at gælde for almindelige Husmænd, Sædegaardsejere og Ejendomme i Sønderjylland og dermed for alle Slægtsgaardsejere. Vi ønsker, at Slægtsgaardsejere frit kan bestemme til hvilken Pris og til hvem af Slægten, de vil overdrage Ejendommen.

Ejendomsskatterne stiger Aar for Aar. Fra Statistisk Departement har vi blandt andet faaet oplyst, at Landbrugets Ejendomsskatter i 1914 var 22,1 Million Kr., i 1947 var de 133,3 Million Kr. — altsaa 6 Gange saa meget. Dette Skatte-spørgsmaal er noget, som vedrører hele det danske Landbrug. Naar Slægtsgaardsforeningens Hovedbestyrelse har taget Sagen op til Undersøgelse, er Aarsagen den, at Slægtsgaardsejendomme har den Særstilling, at de holdes udenfor den almindelige Ejendomsspekulation, og at en for stor Stigning i Ejendomsbeskatningen derfor kan blive en uretfærdig Byrde for Slægterne og give Vanskeligheder for Bevarelse af Slægtsgaarde. Hvis Slægtsgaardsforeningens Repræsentantskab mener, at Hovedbestyrelsen bør fortsætte Undersøgelsen af Ejendomsskatternes Stigning og deres eventuelle uheldige Indflydelse for Bevarelse af Slægtsgaarde, vil Arbejdet dermed blive fortsat.

Slægtsgaardslovgivning. I vor Forenings Formalsparagraf er omtalt, at der eventuelt skal arbejdes for en Slægtsgaardslovgivning til Sikring af Ejendommenes Bevarelse for Slægten. Hovedbestyrelsen mener ikke, at dette Spørgsmaal for Tiden er aktuelt, men da det muligt kan blive det i Fremtiden, vil Hovedbestyrelsen indsamle Materiale og Oplysninger om Slægtsgaardslovgivning i andre Lande, og vi er saa heldig at have en god saglig Medhjælp til dette Arbejde — nemlig Sagfører M. Hesselbjerg.

Panteobligation med konjunkturbestemt Rente. Hovedbestyrelsen har faaet Forbindelse med Slægtsgaardsejer, Statsrevisor og fhv. Folketingsmand A. C. D. Petersen og faaet Oplysninger om, hvorledes der i en Ejendom kan udstedes Panteobligationer med konjunkturbestemt Rente —

noget vi finder af stor Betydning for det Tilfælde, hvor en Slægtsgaard skal overdrages til en Slægtning, til Ordning af den tidligere Ejers og eventuelle andre Arvingers økonomiske Forhold.

De af Foreningens Medlemmer, som kan være interesseret i noget saadant, kan igennem Foreningens juridiske Medhjælp, Sagfører, cand. jur. M. Hesselbjerg, faa vejledende Oplysninger herom.

Foreningsbladet mener Hovedbestyrelsen er godt og nyttigt, og vi ønsker meget at bevare det. Desværre maa det erkendes, at vore Bladudgifter er store i Forhold til Foreningens Budget, og derfor maa der arbejdes paa at faa Bladudgifterne ned enten ved at faa betydeligt større Annonceindtægter eller ved en Bladordning paa anden Maade.

Vor Redaktør Jørgen Petersen vil nærmere redegøre for Bladet og nævnte Forhold.

Medlemsforhold. Fra nogle Medlemmer er der indløbet Klage over, at Medlemskontingentet er for stort, og denne Anskuelse synes at være dikteret af, at Tiderne er blevet daarligere for Landbruget. Hvis Medlemmerne vil tænke lidt over, hvor stort Foreningens Arbejde er i Henhold til det angivne Arbejdsprogram og faa Forstaelsen af, hvor stor Betydning Foreningen kan faa for hvert enkelt Medlem baade slægtsmæssigt og økonomisk set, maa de i Sandhedens Interesse kunne erkende, at Slægtsgaardsforeningens Nytte for dem er af langt større Værdi end svarende til Foreningskontingentet.

Slægtsgaardsejerne maa kunne forstaa, at der til Nytte ikke alene for dem, men ogsaa for vort Land, nu findes en Slægtsgaardsforening, som de bør være Medlem af og støtte paa bedst mulig Maade. Slægtsgaardsforeningen er mærkelig nok en forholdsvis ny Forening — den blev stiftet under Besættelsen, da vort Land var i Nød —, og Foreningen har derfor endnu ikke saa mange Medlemmer, som Tilfældet burde være. Foreningens Ledelse er af den Opfattelse, at Tilgang af nye Medlemmer bedst faas ved et oplysende Arbejde fra nuværende Medlemmers Side om Foreningens Arbejde og Betydning overfor de Slægtsgaardsejere, som de kender, og som endnu ikke er Medlemmer af Foreningen, for derigennem at faa dem til at melde sig ind i Foreningen.

Den gensidige Forsikringsforening for Haglskade for Jord- brugere i Sjællands Stift, »Hagl Sjælland«,

er Medlemmernes egen Forsikring, er velkon-
solideret og godkendt af Handelsministeriet,
optager nye Medlemmer uden Indskud. Hen-
vendelse til Foreningens Sogneformænd eller
Foreningens Kontor, under Adresse,

Hagl Sjælland, Bakkegaard, Slaglille pr. Sorø.

Dansk Slægtsgaardsforenings Aarsmøde

21. og 22. Maj i Holbæk og Odsherred

Lørdag den 21. Maj afholdtes Repræsentantskabsmøde i Strandparkens Pavillon, Holbæk, med følgende

DAGSORDEN:

1. Indledning.
2. Valg af Dirigent og Protokolfører.
3. Formanden aflægger Beretning.
4. Formanden for Slægtsgaardsarkivet aflægger Beretning.
5. Redaktøren af Slægtsgaardsbladet aflægger Beretning.
6. Fremlæggelse af Regnskab til Godkendelse.
7. Valg af Bestyrelse. (I Henhold til Lovene er der ingen Valg i Aar).
8. Valg af Revisor.
9. Eventuelt.

Foreningens Formand, Ingeniør H. M. Markersen bød velkommen og udtrykte paa Foreningens Vegne sin Kærlighed til Jorden, Fædrelandet og Kongehuset, for hvilket der blev udbragt et Leve.

Sagfører Hesselbjerg blev valgt til Dirigent, og Revisor Foged til Protokolfører.

De valgte takkede, og Dirigenten indledte med at konstatere, fra hvilke Amter der var mødt Repræsentanter, hvilket gav følgende Resultat:

Hjørring Amt 1, Viborg Amt 1, Randers Amt 1, Vejle Amt 1, Ribe Amt 1, Haderslev Amt 2, Assens Amt 1, Svendborg Amt 2, Langeland 1, Sorø Amt 1, Holbæk Amt m/ Samsø 2, Frederiksborg Amt 1, København Amt 1, Præstø Amt 3, Møn 1, Maribo Amt 2, Bornholm 1.

*

Herefter gav Dirigenten Ordet til *Formanden* for Aflæggelse af Beretning. Se Side 1.

Der var ingen Kommentarer eller Indsigelser imod Formandens Beretning, som derefter godkendtes.

Dirigenten gav derefter Ordet til Formanden for Arkivudvalget, Gaardejer *Jens Jensen*, der udtalte:

Jeg har den Ære at aflægge Beretning for dansk Slægtsgaards Arkiv for Aaret 1948.

Selve Arkivarbejdet har været præget af roligt og sagligt Arbejde. Det, det stadig skorter paa, er kvalificeret Arbejdskraft til de større Undersøgelser.

Vi er endnu ikke færdige med Udsendelse af Folketællings-Undersøgelserne (de smaa Undersøgelser), da der er et ikke ubetydeligt Antal Medlemmer, der endnu ikke har udfyldt og indsendt Spørgeskemaer.

Eftersom Tiden gaar, forøges Arkivets Værdi, eftersom mere og mere Viden indsamles i Kapslerne for de forskellige af Landets Sogne. Det er vor Maade at værne Slægtens Minder paa, og disse Samlinger vil ud i Frem-

saa folkeligt og nationalt, det sidste ikke mindst for Grænseegnene.

Ved sidste Repræsentantskabsmøde forrige Aar i Aabenraa blev nævnt en Plan, fremsat af Magister Ellekilde, der gik ud paa Oprettelse af et Bondegaards-Arkiv med formentet Statstilskud.

Dette Udkast blev drøftet paa et Møde i Arkivets Arbejdsudvalg d. 28. September 1947, og da der ikke var Enighed angaaende den praktiske Udførelse, henvistes Sagen til et Udvalg, bestaaende af Magister Ellekilde, Dr. A. Fabritius, Formand for Stednavnsudvalget Gunnar Knudsen og Arkivar ved Landsarkivet Gunnar Olsen.

Dette Udvalg holdt Møde den 20. Marts 1948 og fremkom med følgende Udtalelse:

»Udvalget nærer Betæneligheder ved et saa omfattende Forslag som det af Ellekilde fremsatte og henstiller, at Slægtsgaardsforeningen søger Forhandling med dansk Folkeminderaad om, at dette overtager Slægtsgaards-Arkivet«.

Denne Udtalelse blev forelagt Hovedbestyrelsen paa et Møde den 28. September 1948, og man enedes om at udtale, at Bestyrelsen nærede Betæneligheder ved at overlade dansk Folkeminderaad Arkivet, da dansk Slægtsgaardsforening staar i nærmere Kontakt med sine Medlemmer.

Man enedes ved dette Møde om, at Arkivets Virksomhed udvides paa den Maade, at ogsaa andre end Foreningens Medlemmer kan faa deres Slægts og Gaards Historie undersøgt gennem dansk Slægtsgaards Arkiv. Disse Undersøgelser vil dog blive beregnet med et vist Tillæg, da Foreningen yder Arkivet et betydeligt Tilskud for at billiggøre sine Medlemmers Undersøgelser.

Ifølge Foreningens Love kan der udstedes Slægtsgaards Diplomer til Medlemmer, hvis Slægt har ejet Gaarden i mere end 100 Aar. Jeg skal herved forelægge Arkivudvalgets Betænkning til Vedtagelse.

Paa Arkivets og Foreningens Vegne vil jeg udtale en Tak til dansk Folkemindesamling og til Det kongelige Bibliotek for den Husly, Arkivet har nydt. Jeg vil ønske, at det gode Forhold, der har bestaaet mellem Foreningen og Arkivet og de forskellige Institutioner, maa vedvare, og at Arkivet og Foreningsbladet ogsaa i Fremtiden maa kunne arbejde saadan sammen, saa det kan blive til Gavn og Glæde for begge Parter.

*

Lederen af det daglige Arkivarbejde, Herr *Hofmansen*, redegjorde for Arkivarbejdets Forløb samt for de forskellige Udkast til et Slægtsgaardsdiplom.

Til den aflagte Beretning knyttede forskellige af de tilstedeværende Indlæg, herunder bl. a. Revisor Jensen-Nybjerg, Odsherred, som fremlagde et Udkast til et Slægts-tiden blive af stor Værdi for slægtsinteresserede, men og-

gaardsdiplo, og Sagfører Hesselbjerg, der fremsatte sit syn paa Diplomet. Efter nogen Diskussion og en foretagen Afstemning blev det bestemt, at det overlodes til Hovedbestyrelsen og Arkivudvalget at udforme Diplomets Udseende og Tekst, saa at der saa hurtigt som muligt kunde udstedes Diplom i Henhold til foreliggende Anmodning herom.

Beretningen om Arkivet toges til Efterretning.

Dirigenten gav nu Ordet til Redaktør, Gaardejer Jørgen Petersen, der aflagde en kort Beretning om Bladet, og omtalte bl. a. herunder, at han havde undersøgt den Tanke, der var fremsat om at erstatte Foreningsbladet med en Aarsberetning, og at det viste sig, at en blot nogenlunde udførlig Aarsberetning vilde koste omtrent Prisen paa 6 Numre af Medlemsbladet. Redaktøren henstillede atter, at Medlemmerne prøvede at skaffe Annoncer, idet det var Annonceindtægten, der skulde formindske Bladets tyngende Udgift paa Foreningens Budget.

For det store Arbejde og den Interesse, som fhv. Portør J. P. Pedersen, Faarevejle, havde udført for og udvist Foreningen, henstillede Redaktøren, at Hr. Pedersen, der ikke alene har skænket Bladet sit nye Hovede, men gjort et meget stort Arbejde for sit Sogns Historie, udnævntes til Æresmedlem af Foreningen. Redaktøren sluttede med en Tak til Hr. Hofmansen og Kontorleder Nielsen for godt Samarbejde.

Da ingen ønskede Ordet til Redaktørens Beretning, gav Dirigenten Ordet til Revisor Foged, som gennemgik Driftsregnskab og Status for Aaret 1948 under Sammenligning med det lagte Budget.

Ingen ønskede Ordet til Regnskabet Aflæggelse, hvorfor Regnskabet godkendtes. Regnskabet balancerede med 32,351 Kr., udvisende et Overskud paa 3573 Kr. 74 Øre. Status lød paa 8535 Kr. 62 Øre.

Dagsordenens Punkt 8 udgik, da ingen var paa Omvalg for Aaret 1948.

Revisor Foged genvalgte som Foreningens Revisor for Aaret 1949.

Dirigenten gav herefter Ordet til Foreningens Formand, der oplæste dels et Brev fra den bornholmske Afdeling, som udtalte, at den ikke følte sig bundet til den i 1948 foretagne Ændring af Lovens § 2 (for Opnaelse af Medlemsret krævedes tidligere »100 Aars Slægtseje«, hvilket i 1948 ændredes til »mindst 3 Generationer«), og dels et Brev fra Odssherreds Afdelingen, som ønskede Lovens § 1 c slettet.

Da det første Brev først var modtaget i Dag og det andet for faa Dage siden, mente han ikke, at disse to Spørgsmaal kunde sættes paa Dagsordenen.

I Diskussionen om disse Spørgsmaal, særligt § 1 c, deltog Grønbech, Jens Jensen, Slemming, Jørgen Petersen, Carl Larsen, Revisor Jensen-Nybjerg m. fl. Formanden spurgte Jensen-Nybjerg, der var fremkommen med Forslag om at slette Lovens § 1 c, om han ønskede ved en Afstemning i Repræsentantskabet tilkendegivet, om der ønskedes udarbejdet et Lovændringsforslag gaaende ud paa, at særligt § 1 c

blev slettet, men Jensen-Nybjerg ønskede ikke dette, da Forslaget skulde ses i Relation til et af Hovedbestyrelsen paa-tænkt, men ikke fremsat Forslag.

Da Foreningens Love ikke indeholder noget om Betingelser for at stille Ændringsforslag til Love og ikke angiver, hvor lang Tid før et Repræsentantskabsmøde et Ændringsforslag skal være indsendt, vedtoges det indtil videre, at et Lovændringsforslag kom Hovedbestyrelsen i Hænde i rum Tid forud for det aarlige Repræsentantskabsmøde.

Det blev vedtaget, at Repræsentantskabsmødet for Aaret 1949 afholdtes i Randers Amt, og ligeledes vedtoges det med Hensyn til Rejsediæter, at Repræsentanter fra Sjælland og Lolland-Falster fik udbetalt Diæter for en Dag, medens alle andre Repræsentanter blev tillagt 2 Dages Diæter, gældende for indeværende Aars Repræsentantskabsmøde.

Foreningens Formand gav nu Ordet til fhv. Folketingsmand og Statsrevisor A. C. O. Petersen, der holdt et kort Foredrag om Spørgsmaalet »Panteobligationer med konjunkturbestemt Rente«.

Efter Foredraget, der blev stærkt applauderet af Forsamlingen, takkede Formanden Foredragsholderen for Uddybning af det interessante Emne.

Mødet hævet.

Ved Slægtogaardforeningens Udflugt

Vær velkommen her til Odsens Land
— rigt paa ældgamle Minder,
berinde hører vi Lurernes Klang
om Fortids Storhed og Nutid, vi kender.

Slægt følger efter Slægt i Slægtens Hjem,
nye Hjem dannes, gode Minder gaar ej i Glem,
og den Slægtsarv, vi modtog af Far og Mor,
forpligter: At søge fremad i det bedste Spor.

I det Spor der er vandret i Sekler af Aar
— ude paa Landet i den gamle Gaard,
i Stue og Stald, paa Mark og i Skov,
hvor den Tids Pærden og Liv skrev sin egen Lov.

Vore Slægter har været brave Mænd og Kvinder,
— i de fleste Slægtsbjerg vi endnu finder
Urkræften i vor stoute, gamle Bondestand:
En Vilje, der siger: Du baade skal og kan.

Og det har givet mange gode Resultater.
Fortid gav Dukater, Nutid g'r Skatter.
Der er mange, der taler om at sige Stop,
men — vor Bondemand giver aldrig op.

V i fremad vandrer saa tryk i Sind,
vi gør det, baade med og mod Vind,
og vi føler Pligten til at bevare
det bedste i Slægternes store Skare.

Lars Nybjerg.

Repræsentantskabsmødet i Holbæk Amt

Som vore ikke deltagende Medlemmer andet Steds i Bladet vil se, var dette overvældende godt besøgt — til stor Glæde for os, der havde inviteret. Med Sønderjyllandsturen i Fjor i Erindring havde vi ikke turdet haabe paa mere end 60-70 Deltagere, men Tallet fordobledes. At det gav et ret stort Arbejde for Udvalget, kan ikke nægtes, men den Venlighed og Forstaaelse, vi mødte hos Kvarterværterne, kan vi ikke takke disse nok for. Mon ikke denne Form for Møde nu er blevet Tradition? Og mon ikke de Bekendtskaber, der blev indledt ved denne Lejlighed, vil føre til et varigt Ven-skab? Vi tror det, om vi da kan regne med alle de venlige Ord, der faldt efter Udflugten.

Udvalget tør maaske være saa ubeskedne at sige, at det hele i store Træk klappede, som det skulde, og naar vi fik takkende Ord, vil vi lade de fleste af disse gaa til Revisor Nybjerg, der trak den tungeste Ende af Læsset.

Skulde en lille Mislyd medtages i Helhedsbilledet, vil det blive, at Indmeldelserne indløb saa sent! Vi havde gennem de udsendte Indmeldelseslister bedt Medlemmerne, der vilde deltage, sende disse inden den 7. Maj, men den 4. Maj var kun indløbet — 4 —, og den 20. kom de sidste. For en anden Gangs Skyld bør man bestemme sig noget før, det er nemlig ikke noget lille Arbejde at tilrettelægge en saa stor Indkvartering og Plan.

En anden lidt kedelig Episode indtraf, da Dirigentens noget uheldige Optræden overfor Nybjerg, ved at nægte ham Ordet, da han kun var »passivt« Medlem, gav Anledning til mange bitre Ord, men under Udflugten glemtes alt dette, og selv Vejrguderne gav deres Part af Medhjælp til Turen gennem det skønne Odsherred.

— Et kort Referat af Søndagens Udflugt følger her-efter:

Kl. ca. 9 samledes de sønderfjordske Værter og Gæster ved Audebo Dæmning, hvor Pumpeanlæg og Maskinhal blev set, og hvor *Formanden*, der har forestaaet den sidste Landvinding, gav nogle tekniske Oplysninger. Man gik der-efter ud paa selve Dæmningsvolden, hvor *Jørg. Petersen* i store Træk gav en historisk Oversigt over Lammefjorden. Derfra gik Turen saa langs Kysten over Siddinge Dæmning til Nykøbing, hvor man efter Planen samledes i »Grønne-havehus« til et Kaffe bord.

Nybjerg bød velkommen til de nu samlede ca. 175 Deltagere og rettede en særlig Velkomst til Sønderjyderne samt en Gæst fra Canada. — Næstformanden, *Jens Jensen*, Soed, takkede paa Sønderjydernes Vegne for den gode Modtagelse. — Nybjerg fremsagde en Prolog, der findes optrykt i Bladet, man sang et Par Sange, og Stationsforstan-der *Windeløv*, Nykøbing, holdt et udmærket Foredrag om Odsherreds Historie. En Sang, forfattet af Lærer Højberg, Kalundborg, tilegnet Slægtsgaardsforeningen, gjorde stor Lykke — ogsaa denne findes optrykt i Bladet, og paa Op-

fordring vil den blive trykt, saa den kan erhverves af Medlemmerne; den bør blive Foreningens Samlingssang. — *Formanden* bragte en Tak til forskellig Side, og saa kørte man over Rørvig ud til Odsherreds yderste Spids mod Nord-øst til Gdr. P. Hansen, Bakkegaarden, Nakke. Danmarks højst præmierede Køer blev her forevist, og P. Hansen forklarede Stammens Tilblivelse, medens Damerne benyttede Lejligheden til at bese baade den herlige Udsigt samt det smukke, gamle Hjem.

Langs Kattegatskysten kørtes saa til Klint, hvor man drejede af og kom ind over et Strykke af den store Trundholms Mose, uden dog at komme til Stedet, hvor Danmarks maaske mest værdifulde Oldtidsfund blev gjort, Solvoggen; men Tiden skulde passes. Kl. 14 pr. holdt vi ved »Strand-lyst« umiddelbart ved Sejerøbugten, hvor der spistes Mid-dag. Sognefoged N. *Slemming*, Hammelev, Grenaa, takkede for Turen og Tilrettelæggelsen; han nærede en vis Be-tænkelighed med Hensyn til næste Aars Møde i Randers Amt, da det vanskeligt kunde blive lige saa godt, men garanterede, at Mols var lige saa smuk og Gæstfriheden ikke mindre. — En lille Hvilepause var beregnet, inden man over den mægtige Bakkeskæring, Høve Stræde, holdt ved »Esterhøj«, hvor den kæmpemæssige Sten til Minde om Genforeningen var anbragt. Herfra er en pragtfuld Ud-sigt. I klart Vejr kan man se næsten over en Trediedel af Sjælland: Frederiksborg Slotsspir, Roskilde Domkirke, næ-sten til Ringsted, og ud over Havet Sejerø og over til Mols Bjerger; — flere af Jyderne var næsten ved at faa Hjem-længsel. — I Høve, umiddelbart ved »Esterhøj«, besøgte Nicolaj Poulsens dejlige, gamle Slægtsgaard; de fine Avls-centersvin vakte udelt Beundring, og den pragtfulde Have og de smukke Stuer var næsten ved at ødelægge Planen, saa betagne var Gæsterne heraf. En Forfriskning i Haven blev meget paaskønnet, da Solen nu paatog sig at være behjælpe-lig med at gøre Turens sidste Etape varm og behagelig, den gik over »Bjergene« langs Stranden, forbi Dragsholm til Vallekilde. Men forinden havde man dog faaet Tid til at aflægge et Besøg i Faarevejle Kirke og hilse paa Jarlen af Bothwell, hvis mærkelige Skæbne kort kan siges paa føl-gende Maade: Stolt og fri skotsk Jarl, gitt med Dronning Maria Stuart, maaske med i Drabet af hendes første Mand, Darnley? Taget til Fange af Frederik den 2. af Danmark, hensat som Livsfange paa Dragsholm Slot i en mørk Kæl-dercelle, vanvittig og slaet i Lænker til sin Død, nu en Turistattraktion!

Paa Vallekilde blev man budt velkommen af Forstander *Uffe Grosen* i den af saa mange Tusinde kendte dejlige Foredragssal. Grosen gav en kort Skildring af Skolens Hi-storie, Slægtsgaardssangen blev sunget, og *Formanden* slut-tede Turen med en Tak til Forstander Grosen samt til de mødte. Efter en Tur gennem Skolens store, smukke Have under Grosens Ledelse skiltes Deltagerne, trætte af det no-get forjagede Tempo og tidende til den ventende Aftensmad og en hyggelig Passiar med Værterne.

Til de mange venlige Ord, Udvalget modtog, vil vi kun svare: Takken laa i sig selv ved det store Fremmøde, og den allerbedste Tak deri, at Gæsterne var glade for Turen. Skulde

Slægtsgaardssangen

Mel.: Mens Nordhavet bruser.

Vort Land vil vi prise med Klit og Strand
og Bøgenes lysende Blade,
med Dale og Slugter og Bakkens Rand
og Agrenes snorlige Rade.

∴ Vort Land i Sommer, Høst og vaarfylt Stund!
Vort Land i Segnen imod Vintrens Blund! ∴

For her har den levet, vor Slægt i Gaard,
i hundrede Aar eller mere
og døjet Modgang og jublet mod Vaar
og set Somrens Rigdom florere.

∴ Og her er Ungdom vokset op til Daad,
og her har gamle givet vise Raad. ∴

Og her har den samlet den danske Jord,
et Fond ud af Fædrenes Leven,
et Fund af den Stamme, som end her bor
og tro imod Stedet er bleven.

∴ Hver levet Stund har fældet sig i Gaard,
saa Fortids Ekko imod Nutid slaar. ∴

Saa klinger da Luren fra dyben Muld
paa Pletten, hvor ret vi har hjemme,
og langt mere værd end det røde Guld
er denne Aarhundreders Stemme. —

∴ Den toner op fra Tue, Mark og Stald
og klinger med i Hanens Gal paa Hjal. ∴

Og derfor i Danmark har dybt vi Rod
i Slægtsgaardens talende Stuer,
hvor Livet faar Fylde af Fortids Blod
og Rigdom fra Mindernes Luer;

∴ hvor dybest, rigest er den danske Muld,
og Luften toner af det gamle Guld. ∴

Vi priser da Landet, som fostred' Gaard
og Bosted for Slægten i Tiden,
der hundrede Aar eller mere naar
paa Stedet i Dag eller siden.

∴ Vi hylder Danmark, Moder, Hjem og Jord
og lover Troskab imod Arven stor. ∴

Kr. J. Højberg.

Sunget første Gang i Grønnehavehus
ved Nykøbing Sj. den 22. Maj 1949.

saa yderligere enhver tage hjem og virke for at faa nye
Medlemmer i Foreningen, er vor Tilfredshed fuldkommen.

Og til Slut: »Paa Gensyn næste Aar i Randers Amt!«

J. P.

Hustomt under Udgravningen. I Midten Arnen, til Siderne Spor efter
de 2 Rækker Stolper inde i Rummet, som har baaret Taget.

BONDELIV i Jernalderen

Hvorledes vore Forfædre i Oldtiden levede, hvorledes de drev deres Landbrug, byggede deres Huse, tilbragte deres Fest- og Arbejdsaar og forestillede sig Døden og det Hindsidige, alt det ved vi efterhaanden temmelig god Besked med, men altid har vi her i Landet kun set det brudstykkevis, her en Hustomt, der nogle Grave, et tredje Sted et Markomraade, aldrig en hel Landsby; det var derfor ikke blot for at faa Besked om Sveriges Oldtid, men lige saa meget for at lære nyt om vores egen, at vi fra dansk Side i Aarene 1946-48 tog imod en Indbydelse til at deltage i store Udgravninger paa Gotland, hvor man havde fundet en hel Landsby med Gaarde, Marker, Gaardspladser og Veje liggende forladt og urørt i halvandet Aartusinde, siden den ca. 500 Aar e. Kr. F. blev hærget og brændt i en nu glemte Krig mellem Gotland og det svenske Fastland. Og her oprullede sig da for os det Helhedsbillede, vi savnede: I Løbet af 3 Somre undersøgte vi 25 Husruiner, over 100

En af de store Røser efter Udgravning; midt i den ses selve Kisten,
til højre for den ligger et Par Kornkværne.

Gravkiste under Udgravning.

Grave, ca. 30 Td. Ld. Markomraader og meget mere, ialt udgørende et helt lille Sanifund fra Jernalderen. Hvert Hus laa for sig og bestod af een lang Længe, hvis indvendige Rum var ca. 6 m bredt, 12-18 m langt og aabent med en Dør i hver Gavl. Der var ingen Skillevægge indeni, men man saa dog tydelig Forskel paa Staldenden, hvor Dyrene har staaet om Vinteren, og hvor der var Jordgulv, og Beboelsesenden med stampet Lergulv og lave Bænke langs Væggene. Her staa ogsaa Familiens Service i Form af mange Lerkar af forskellig Form og Størrelse, fra Tallerkener og Kopper til store Krukker, og her fandt man Væven med dens 2 Rækker Vægtlodder af brændt ler, beregnet til at holde Garnet stramt, og endnu i Dag det sikreste Tegn paa, at det er et Beboelseshus, man undersøger. Midt i Huset, paa Grænsen mellem Dyrenes og Menneskenes Domæner, laa Arnen, hvor Ilden varmede og lyste, og Maden blev tilberedt. Væggene var tykke Mure af Jord og Sten, vel halvanden Meter høje, og derover rejste sig det store, græstørvstækkede Tag med dets Valmgavle og over Arnen et Lyrehul til Aftræk for Røgen. Der var dog ogsaa Bygninger, som kun var Udhuse, Lader eller Vognskjul, og der var særlige Huse for Landsbyens Haandværkere. Et Sted laa Smedien, et halvtagsagtigt Hus, aabent ud mod Bygaden og nu opfyldt af Slagger, Potteskaar, Trækul og Aske; et andet Sted Bageriet, som ikke havde Ildsted, men en Ovn af Ler og Kalkstensfliser, mange runde Bageplader og intet Spor af Husdyr el. lign., og ved Siden af Bageriet Tørrerhuset, et lille Hus, aabent i begge Gavl, hvor man i Gennemtræk og over en sagte Ild har eftertørret Brødkornet før Malingen paa de store, primitive Skubbekværne, som stod udendørs flere Steder i Landsbyen. Ved Hjælp af alle disse Apparater lod det sig gøre ganske nøje at rekonstruere Arbejdets Gang fra umalet Korn til færdigt Brød, og ved en Række Forsøg lykkedes det da ogsaa ad denne Vej at fremstille Fuldkornsbrød, Knækbrød og Honningkager. Men der var ogsaa Bygninger for andre Formaal end de rent praktiske: Et Sted har der rejst sig et Hus, ikke af Sten og Græstørv, men af hugne Træplanker og med en fri Søjlerække foran som en barbarisk Kopi af det rige, samtidige Romerriges Marmortempel, og dets Funktion har vel været den samme, for i det Indre fandtes hverken Spor af

Beboelse eller Staldbrug. Og et andet Sted laa Offerpladsen, en lille Fjeldknold, som stikker op gennem Markernes Muldrag, var dækket med et Lag af Dyreben, knuste Lerkar og andre Spor efter Gaverne til de højere Magter, som raadede over Regnen, Solen og Høsten. Uden om Husene laa først Tunene, firkantede Felter med Stengærder omkring, aldrig pløjede, men beregnede til lidt Græsning, lidt Høstet og iverigt brugt som Gaardsplads i dette Ords videste Betydning; og udenfor dem igen Markerne, ligeledes omsat med Stengærder, men med Spor efter stadig Dyrkning. Ploven fandt vi ikke der, den kendes iverigt fra andre Fund, men Høstredskaberne, Le og Segl, blev fundet i ret stort Tal, og selv Høstudbyttet fandtes forkullet i Brandtomterne, Korn af Hvede, Byg, Rug og Havre, Hør og Ærter og Bønner og endnu flere Slags Kulturplanter. Mellem Markerne snoede Landsbyvejene sig mellem Stengærderne, førende fra Husenes Stalddøre ud til Skoven, hvor Husdyrene Sommeren igennem har søgt Føden. Ogsaa disse Husdyr kender vi, idet talrige Dyreben er efterladt fra Maaltiderne i Husenes Affaldsgruber; Faarene har været de fleste, Køer, Grise og Hunde har man ogsaa holdt, og endelig de smaa, langhaarede Heste, som endnu lever vilde i Gotlands store Skove under Navn af »Gotlandsruss«. Og ude paa Græsningerne i Skoven laa Landsbyens Gravpladser, tætte Grupper af smaa Stendynger, under hvilke der fra Bygdens ældre Tid findes Dynger af Aske og brændte Ben sammen med de sparsomme Gravgaver, mens Gravene fra Tiden umiddelbart før den endelige Katastrofe er Stenkister med et Skelet i og ofte for den Tid kostbare Gaver, Glasperler, Guldøresmykker, Bronzebrocher o. s. v. Og længst borte i Skoven paa en 12 m høj Kalkklint Byens Borg for Krigstiltælde, en Vold, bag hvilken man trak sig ind med Kvinder og Børn, Dyr og Gods, naar Fjenden var i Landet. Her har da Vagtposten meldt den fjendtlige Flaade i Syne, her har alt søgt Tilflugt, undtagen den gamle Mand der laa indebrændt i sit Hus, og herfra har de overværet Ødelæggelsen af deres Hjem og By. Der fører en gammel Vej fra Landsbyen til Borgen, en anden fra Landsbyen ned til en Sø, hvor man har fisket, og over hvilken man har haft Samkvem med andre Byer. Og her har da øjensynligt Livet udfoldet sig i mange Retninger ganske ligt senere Tidens Liv paa Landet, bestemt som det er af Aarstidernes Skiften og Menneskenes Natur, og det er to Ting, der forbliver de samme gennem Aartusinder.

P. Simonsen.

SOMMERFERIE

Grundet paa Ferie
er Foreningens Kon-
tor lukket i Dagene

27. Juni—16. Juli, begge Dage incl.

Kongenshus PAA ALHEDEN

En gammel Slægtsejendom

I Efteraaret 1937 nedsattes en Komité bestaaende af Repræsentanter for »Det danske Hedeselskab« og »Hedebrugget« med det Formaal at undersøge Mulighederne for at faa oprettet en Mindepark for den jyske Hedes Opdyrkere. I den følgende Tid blev forskellige Arealer i Jyllands Hedeegne taget i Øjesyn for derved at finde det Sted, der vilde være mest velegnet til Indretningen af Mindeparken.

Den 18. Oktober 1941 erhvervede imidlertid A/S »Jydske Landvinding« efter forudgaaende Samraad med Hedeselskabet og Hedebrugget Ejendommen *Kongenshus* i Sønner Resen Sogn, Fjends Herred, Viborg Amt, med ialt 2207 Tdr. Land fra Dødsboet efter Grosserer *Charles H. Christensen* i København og tilbød derpaa nævnte Komité Ejendommen til en rimelig Pris, idet man mente, at den vilde være passende til Mindeparkens Anlæggelse. Komitéen tog imod Tilbudet, og sammen med en storslaaet Naturfredning paa Stedet er Mindeparkens Indretning nu i sin Vorden.

Fra Arilds Tid havde Alheden ligget øde hen som kongelig Vildtbane, men omkring 1750 begyndte der at komme Liv i Bestræbelserne for at faa den befolket og opdyrket. Den lauenburgske Premierløjtnant *Ludewig von Kahlen*, der siden paa mange Maader viste sig som en meget ejendommeligt Mand, nidkær i sin Gerning og redelig i sin Færd, henledte 1753 Opmærksomheden paa sig ved til Regeringen at indsende hele to Redegørelser for sit Syn paa Problemerne vedrørende Fremskaffelse af Penge til Alhedens Opdyrkning og Maaden, hvorpaa denne skulde gribes an. Med Hensyn til Pengenes Fremskaffelse foreslog han enten en særlig Stempelafgift paa Spillekort eller en »Hede-Groschen« i Skat af hver Mand i Landet om Aaret. Pengene skulde bruges til aarligt at bygge fire Bøndergaarde paa Heden, og disse Gaardes Dyrkere burde hentes fra Mecklenburg, hvorfra mere end 40 af de adelige livegne Bønder hvert Aar flygtede med Hustru og Børn. Han raadede ogsaa Regeringen til at sende en Mand over paa Heden for at finde den bedste Plads til den første Gaards Anlæggelse, hvilket resulterede i, at han selv den 27. Maj Aaret efter fik bevilget et Beløb paa 200 Rd. til en Hederejse i dette Øjemed. Allerede Dagen efter udskibede han sig fra Hovedstaden til *Nødernes Færgesed* ved Mariagerfjord, hvorfra han fortsatte Rejsen til Viborg. Den følgende Maaned brugte han til at gennemstrefje Hederne paa Kryds og tværs, og den 24. September var han efter endt Rejse atter i København. Som et Eksempel paa hans Sparsommelighed kan nævnes, at han kun havde brugt 160 Rd. af det stillede Beløb. Seks Dage efter indsendte han til Regeringen en Redegørelse for sine Iagttagelser paa Rejsen, led-

saget af et nydeligt tegnet, men ret unøjagtigt Kort over Egnen sydvest for Viborg.

Den 2. Januar 1755 blev han forfremmet til Kaptajn, og den 27. Maj samme Aar blev han af den kongelige Partikulærkasse bevilget Penge til en Rejse til Mecklenburg for at fremskaffe nogle mecklenburgske Bønder, der vilde være villige til at rejse til Alheden og foranstalte en Prøve paa dens Opdyrkning. Endnu samme Foraar fik han Lov til at tage et saa stort Stykke op af Kongens Hede til Dyrkning, som han selv fandt for godt, og omkring 1. August træffer vi ham da paa Alheden i Færd med at hugge Tømmer til den Bolig, som han agtede at bygge derovre.

Han havde fundet en Plet nede i *Stordalen*, senere ogsaa kaldet *Hjortedalen*, Øst for »*Ablvejen*« fra Skive til Knudstrup og Syd for den gamle Adelvej fra Holstebro over Hagebro, Sejbæk, Vedhoved og Finderup til Viborg, som han ansaa for velegnet til at bygge sit Hus paa. Jordene der var nemlig af en særlig daarlig Beskaffenhed, og han vilde netop vise, at endog den sletteste Jord paa Alheden kunde dyrkes. Dertil kom at han paa dette Sted i en ringe Dybde havde fundet Grundvand, saa han i en Siggørøne tæt norden for det Sted, hvor han havde bestemt, at Huset skulde ligge, kunde grave sig en Brønd, hvorved ogsaa Kreaturerne kunde vandes, og hvis Rester forøvrigt findes paa Stedet den Dag i Dag. Huset, der blev bygget af Tømmer og forsynet med et Baghus paa 4 Fag, rejste sig da i Løbet af Sommeren og Efteraaret 1755 og blev af von Kahlen kaldet *Kongenshus* efter hans Velynder *Kong Frederik den Femte*. Det var bygget i mecklenburgsk-lüneburgsk Stil, 18 Alen høj og lige saa bred, og mellem Husets nordre Side og Brønden anlagde han en Have til Frugt-

Stordalen ved Kongenshus. 1949.

træer og Køkkenurter, og opad Bakkeskraaningens sønden for Huset begyndte han at opbyrde et Stykke Hede til 10 Tdr. Boghvedesæd. Ellers bredte den vilde Hede sig til alle Sider rundt omkring Stedet, i hvilket den ca. 51-aarige ugifte Kaptain ganske alene slog sig ned som Alhedens første Kolonist. Med en beundringsværdig Energi og uførtroede Flid tog han Kampen op med den stridige Jord. Hvilket Motiv vil det ikke en Gang være for en inspireret Kunstmaler at gengive denne lidt forvoksede Kaptain i sin slidte Uniformsfrakke bag sit Studespand med Stordalens lyngklædte Skraaninger som Baggrund. Han burde nu ved Mindeparkens Oprettelse faa sin Mindesten af graa jysk Granit paa det Sted, hvor det første Kongenshus laa.

Foraaret 1756 træffer vi von Kahlen i Lübeck, hvor han den 6. April sluttede Kontrakt med 3 mecklenburgske Bondefamilier, der den 11. Maj ankom til Huset med det høje Tag paa Alheden. Dette Eksperiment fik dog en brat Afslutning, da disse Mennesker straks ytrede deres Misnøje med saavel Stedet som von Kahlen. Et Ægtepar *Christen Andersen Løxstrup* og hans tysktalende Kone *Karen Pedersdatter*, som von Kahlen i det sidste halve Aars Tid under sin Fraværelse havde haft gaaende i Huset, pustede til Ilden, og allerede den 25. Maj var det kommet saa vidt, at Egnens Folk maatte gaa Vagt omkring Huset, for at Mecklenburgerne ikke skulde stikke af. Efter et Forhør over dem i Sejbæk nævnte Dato blev de installeret i Viborghus, og fik med 6 Skilling i Rejsepenge endelig i September Lov til at vende tilbage til deres Hjemland.

I August Maaned samme Sommer fik von Kahlen et interessant Besøg i Kongenshus, idet Godsforvalter *Christian Frederik Roosen fra Dronninglund* efter Ordre fra sin Herre *Grev Adam Gottlob Moltke* til Bregentved og Dronninglund aflagde en Visit paa Alheden for at erfare, hvorledes det gik med den paabegyndte Kolonisation. I sin Indberetning af 19. August s. A. til Grev Moltke fortæller Roosen vidt og bredt om von Kahlen og Kongenshus. Han beretter om Haven, hvor der var saaet Gulerødder og Roer og længere ned mod Brønden endog Kløver. Helt nede i Dalen lod von Kahlen Lyngtørvene skære af og brænde til Aske for paa den Maade at gøde Jorden. Sønden for Huset til begge Sider op ad Bakken havde von Kahlen afvigte Foraar besaaet et Stykke opbrudt Jord med 4 Skp. Boghvede, der dog ikke var groet saa godt.

Om von Kahlen selv beretter Roosen, at han var en fornuftig Mand, der gjorde sig al Umage for at faa dette Værk fremmet og navnlig fremhævede, at Lodsejere og fremmede, der kom fra Skive og Salling, maatte forbydes at skære Tørv og slaa Lyng paa Alheden, da de ødelagde Heden ved dette. Von Kahlen fortalte ham ogsaa, at han paa Stedet havde fundet Egerødder i Jorden, hvorefter Roosen lovede at sende ham saa mange Egeolden, som der kunde blive tilovers fra Godset.

Det paafølgende Efteraar fortsatte von Kahlen Opbygningen af Heden »theils mit eigener Pflug, theils durch Pflügung vor Geld«, og Boghvedejorden blev besaaet med 1 Td. Rug. Da Roosen i Begyndelsen af Maj 1757 var til Snapsting i Viborg, benyttede han Lejligheden til atter at besøge von Kahlen i Kongenshus. Han beretter da, at der

ialt var opbrudt Hedejord til 18-20 Tdr. Rugsæd, og foruden den saaede Rug var der ogsaa tæt ved Huset saaet 2½ Tdr. Havre, og von Kahlen agtede endnu at ville saa 1 Td. Boghvede. Besætningen bestod af 2 Bæster og 2 Stude, »som han brugte til Ploven«.

Samme Foraar var von Kahlen blevet udnævnt til Ingeniør ved den nyoprettede Landmaalingskommission, hvilken Bestilling indbragte ham 133 Rd. om Aaret. Just paa den Tid, 2 Aar efter at von Kahlens Bygning som den første Vaaning paa den udstrakte Alhede havde rejst sit høje Over nede i Stordalen, kom en bondefødt Mand fra København ved Navn *Christen Jensen*, der havde Hus og Gaard i Hovedstaden, til Egnen og byggede sig en Ejendom paa 2 Huse med ialt 10 Fag Egetømmer oppe paa Bakkeskraaningens ved Ahlvejen og kun 2 Bøsseskud fjernet fra Kongenshus, der laa nede i Dalen. Denne Ejendom blev kaldet *Ansbjergbus*, og grundet paa dens høje Beliggenhed Syd for Kongenshus blev Christen Jensen nødt til at hente Vand i von Kahlens tidligere omtalte Brønd nede i Dalen. Von Kahlen udviste ogsaa Christen Jensen nogle Jordstykker inde mellem Kongenshus' Agre, som han kunde dyrke. Den 11. Juli samme Sommer havde von Kahlen Besøg af fire Medlemmer af det københavnske Hedesselskab, hvoraf det ene *Hans de Hoffman* i sin efterladte Dagbog fortæller, at en Del af Jorden til Kongenshus vel var godt besaaet, men ej kommet til fuldkommen Grøde af Mangel paa Gødning og den fornødne Arbejdskraft. Mest Beundring vakte von Kahlens Have, der nu foruden Frugttræer og Køkkenurter ogsaa havde Ege- og Bøgetræer, hvilke maaske var Ymperne af Roosens tilsendte Olden og Bog, der allerede var brudt gennem Jordskorpen. Hen paa Høsten aflagde Roosen for tredje Gang Besøg paa Kongenshus og kan da berette, at von Kahlen paa den opbrudte og besaaede Jord havde indavlet 1 Trave Rug og 5 Traver Havre og agtede at saa 2 Tdr. Rug til næste Aars Høst. Fremgangen i det forløbne Aar havde altsaa ikke været stor.

Fortsættes.

FYENS
DISCONTO
KASSE
ODENSE
STIFTET 1846

DANMARKS ÆLDSTE PRIVATE BANK

Slægtsgaardsforeningsformand 75 Aar

Gaardejer Knud Grøftehaug, »Grøftehaugegaard«, Ellerup i Gudbjerg, fyldte 75 Aar den 20. April. Knud Grøftehaug er Formand for Svendborg Amt for Foreningen til Bevarelse af danske Slægtsgaarde.

Paa sin Egn er Grøftehaug kendt og velset inden for alle Kredse. Han er mangeaarigt Medlem af Gudbjerg Sogneraad og har haft en Række andre Tillidshverv.

Gaarden, som har været i Slægten i flere Hundrede Aar, har Knud Grøftehaug købt til Ejendom. Slægten har ellers haft den i Fæste fra »Mullerup«.

Grøftehaugegaard er nu forpagtet ud til en Søn, og Knud Grøftehaug har bygget sig en Villa, hvor han som Tidsfordriv beskæftiger sig med Lokalhistorie. Blandt andet har han samlet og skrevet en Bog om Gudbjerg Sogns Historie.

Knud Grøftehaug bærer sin Alder usædvanlig godt, og vi haaber endnu i mange Aar at kunne nyde godt af hans udmærkede Arbejde for de gamle Slægtsgaarde. *b.*

Det er de samme Slægter, der dyrker Danmarks Jord

I »Lollands Tidende stod først i Maj at læse:

Foreningen af Slægtsgaarde i Danmark, der har Civilingeniør Markersen, Rødby, til Landsformand, har besluttet at gøre et nyt Fremstød for at faa klarlagt danske Slægtsgaardes Historie. Foreningen har som bekendt et Slægtsgaardsarkiv paa Det kongelige Bibliotek. Hidtil har kun Medlemmer af Foreningen kunnet faa Oplysninger om deres Slægtsgaardes Historie, men man vil nu stille Arkivet til Raadighed for alle danske Gaarde, og man er overbevist om, at mange vil benytte sig af denne Service.

Stor Interesse for Arbejdet

— Foreningen af Slægtsgaarde er endnu temmelig ung, siger Civilingeniør Markersen — den blev oprettet i Besættelsens første Tid som et Udtryk for den Trang, der opstod i den danske Befolkning til nærmere at udforske alt det, der var dansk — men der har vist sig stadig stigende Interesse for Foreningen, og vi har allerede undersøgt en Række Gaardes og Slægters Historie, ikke mindst paa Lolland. Som Udtryk for den Interesse, hvormed man omfatter vort Arbejde, kan nævnes, at man har anmodet os om at undersøge hele Landsbyers Historie.

Vi har gennem vort Arbejde gjort mange interessante Erfaringer, blandt andet den, at det stadig er de samme Slægter, der dyrker Danmarks Jord — der kommer forbausende faa nye Slægter til. Den danske Bondestands Tilknnytning til Jorden skriver sig fra Aarhundreder tilbage.

Mindre Undersøgelser helt gratis

Vi har paa Det kongelige Biblioteks Afdeling Dansk Folkemindesamling hele to Arkivarer til vor Raadighed, og de staar til Disposition for alle, som ønsker Oplysninger

Østifternes Land-Hypothekforening

Gyldenløvesgade 3

KØBENHAVN V

yder uopsigelige 2. Prioritetslaan i Landejendomme
og Beboelsesejendomme paa Landet i Østifterne

vedrørende deres Gaarde eller Slægter. Vi foretager en mindre Undersøgelse, som er ganske gratis — en lang Række lollandske Gaarde har netop faaet foretaget en saadan — og ønsker man det, kan man paa meget rimelige Vilkaar senere faa foretaget en mere detailleret Undersøgelse.

sinn—.

KÆRESTERI OG GIFTERI

paa Bedste- og Oldeforældres Tid

Fra den Tid, da Bønderne var mere afhængige af Herremanden end nu, dreves der fra den Side ogsaa en Slags Ægteskabskontor, et Kontor, som Godsets Naadigheer bestyrede, et Vink fra den Side kunde godt være et Lovbud. Rasmussen Spkilde fortæller saaledes fra sit Fødesogn Brahetrolleborg om, at Grev Reventlow i sin Dagbog havde skrevet angaaende en af sine Fæstebønders Dødsfald: »Det er mig en stor Sorg at miste en saa tro og paalidelig Mand, men det er selvfølgelig ogsaa stor Sorg for Konen at miste en saa god Husbond«. Grev Reventlow slutter med at skrive: »Men jeg har en brav og dygtig Karl her paa Godset, lad mig se at faa ham maget sammen med Enken, det vil sikkert blive til Gavn og Glæde for alle Parter«. Ellers var Hovmarken ogsaa et Sted, hvor Forbindelsen blev gjort, Landsbyernes Ungdom kom sjældent udenfor Lands-

byen, kom de udenfor, var det dog inden for Sognet eller den Kreds, der hørte ind under Herregaarden. Vi kan tage fra Børglumkloster, de gamle taltes ved paa Hovmarken, og saa søgtes senere nærmere Forbindelse. Hvis vi gransker de gamle Kirkebøger igennem, kan vi faa Beviser for dette.

De unge bøjede sig oftest for Forældrenes Dom; det kunde selvfølgelig ske, at en Karl ikke vilde bøje sig og sige: »Nej, a vil sku' ints ha daj gammel vib«. Reglen var, at de unge tog den, de gamle bestemte; de gamles ordning var præget af Fornuft og materielle Ting, der blev sjældent bejlet til Hjertet. »Det er jo nok paa en Maade det bedste, at de valgte selv«, sagde en gammel Mand, »men saa glemmes ofte, hvad der baader dem bedst«. Det kan sagtens gaa dem godt, de vil altid have nok at bide, der er god Livsfilosofi i det gamle Ordsprog: »Naar Krybben er tom, bides Hestene«.

Dette lille Kapitel om Kæresteri og Gifteri vil jeg slutte med en lille vakker Familiehistorie. Min Bedstefader, Morfar, skulde til Thise Marked, det var Foraar. Da han drog af Gaarde, siger hans Forældre: »Husk nu paa, Lars, vi kommer jo til November til at mangle en Pige, hav det i din Agt«. Dagen derpaa forklarede Lars for de gamle, at han var kommet i Tale med en ung Pige, men, tilføjede han, hun er jo nok for ung for os, hun var kun 16 Aar; hun saa da ud til at være en villig Pige, og at Hænderne sad godt paa Skafterne. Naa, de to gamle talte om Sagen, og Beslutningen blev taget om, at Lars kunde gaa til Thise

LUFTFOTO

Sylvest Jensen

HILLERØD

Vi har over 150.000 forskellige landejendomme i vort arkiv, der stadig opbevares.

Vi modtager bestilling paa luftfotografering overalt i Danmark.

RING TIL HILLERØD 1276

Vejen til selvforsyning med linnedvarer . . .

HØR-RUSKNINGEN

Forskøl på hørruskning før og nu er der ikke, men mens avlen i gamle dage gik hjem på gårdene — sendes det avlede strå i dag til forarbejdning på

AKTIESELSKABET

HØRFABRIKEN I TOMMERUP

De gamle SELVEJERE

Af P. Rønn Christensen.

Mærkeligt nok er det endnu ikke lykkedes Forskningen at give Svar paa Spørgsmaalet om, *hvem* der oprindelig ejede Danmarks Jord. Fra forskellig Side er man gaaet løs paa Problemet og har søgt at klargøre, om den Landsbybebyggelse, der jo de fleste Steder i vort Land nogenlunde uforandret har præget Bosættelsen fra Middelalderen til Nutiden, oprindelig skyldes frie Bønder, eller om det forholder sig saaledes, at Landsbyernes Grundlæggere har været undergivet en Stormands Vilje. De ældste skriftlige Kilder fra Middelalderen er blevet grundigt undersøgt, men det har ikke været muligt at fravriste dem et afgørende Svar paa Spørgsmaalet; rethistoriske, navnehistoriske og i den sidste Tid ogsaa arkæologiske Undersøgelser er blevet foretaget og er søgt kombinerede paa forskellig Maade, alligevel er det ikke lykkedes at naa til et endeligt Resultat; Meningerne har været og er stadig delte. Man har ikke kunnet naa videre end til at enes om at fastslaa, »at Selveje og Fæsteforhold i den ældste Middelalder synes at være forekommet jævnsides« — og *det* Resultat vil selv den læge Læser hurtigt komme til, hvis han f. Eks. giver sig i Lag med en af de fortræffelige nyere Udgaver af »Jyske Lov«. Dog synes der at være Tegn fra de allersidste Aar, som tyder paa, at der er ved at komme Skred i Studiet af den ældre og ældste Landbohistorie, saa vi tør maaske vente interessant Nyt inden saa længe!

Heller ikke *Omfanget* af Selvejets Udbredelse i 12 og 1300-Tallets Danmark kan der oplyses noget absolut sikkert om; skønsmæssigt har der været anslaaet Tal for Selvejerne i denne Tid, varierende helt fra $\frac{1}{4}$ til $\frac{2}{3}$ af det samlede Antal Bønder i Landet. Men Selvejernes Antal blev *formindsket* i den ældre Middelalder, herom vidner adskillige Kilder, enten Aarsagerne nu har været de urolige Tider, Udsigten til at slippe for Krigstjeneste eller for de høje Skatter, eller helt andre Aarsager, hvorom nu Underretning savnes, har gjort sig gældende.

Først fra Midten af 1300-Tallet befinder vi os paa nogenlunde sikker Grund, naar Talen er om de gamle Selvejere.

Fra Rigets Genrejsning efter Opløsningen i første Halvdel af 1300-Tallet og indtil Slutningen af 1600-Tallet, da Selvejerne maa siges reelt at være gaaet over paa Linje med almindelige Fæstebønder, maa de danske Selvejerbønders Forhold nu siges at være nogenlunde oplyst. Og det er Selvejerne fra *denne* Tid, der omtales i det følgende.

Selvejergaardene udgjorde i disse 300 Aar en mere fast og uforanderlig Del af den samlede Gaardmængde, end man ofte synes at være tilbøjelig til at mene. Aarsagen til, at Selvejet blev bevaret, skal imidlertid ikke i første Række søges i smukke, romantiske Forestillinger om den ældgamle Forbindelse mellem Jord og Slægt, det var — naar Sandheden skal siges — som kongelig Majestæts »Skattebønder«, at Selvejerne blev »skaanet«. Adelen og Gejstlighedens Skattefrihed var efterhaanden blevet fuldstændig gennemført, og det er derfor forstaaeligt, at den voksende Kongemagt meget stærkt gik imod, at Selvejergods blev købt af disse Stænder. Allerede fra Slutningen af 1300-Tallet kan man vist regne med, at en Selvejergaards Overgang til Fæste under en adelig eller en gejstlig Godsherre faktisk var en Umulighed.

Rundt omkring fra Rigets forskellige Egne findes der i de ældste bevarede Lensjordebøger tydelige Spor af, at Selvejerbønderne var lagt i »lægs«, der vistnok grupperede sig om en gammel kongelig Hovedgaard. Hvert Skattelæg var paalagt en Række Skatter eller faste Afgifter, som sikkert fra første Færd har skullet præsteres fuldt ud uden Hensyn til Ødegaarde, Armod o. s. v., men siden maatte man ofte opgive at faa alle Afgifterne ind i et Aar eller i en hel Aarrække, undertiden for bestandigt. Selvejernes gamle faste Afgifter til Kongen falder i to Grupper, dels Leding og Stud og dels en Række Naturalieafgifter, som Kongen maatte »bede« om, og som derfor ofte kaldes »beder« — dette maa dog ikke tages alt for bogstaveligt, i Virkeligheden var de sidste Afgifter lige saa fast og uafvendeligt *paalagt* som de første.

Ledingen eller, som den ogsaa kaldes, »Havnepenge« var en pengeafgift til Afløsning af Pligten til at møde i Leding, naar Kongen bød. Den og »Stud« eller »Stød«, det vil sige Naturalier som »Støtte« til Ledingsskibets Udrustning, var fordelt med nogle faa Skilling og som Regel lige saa mange Skæpper Havre eller Byg af hver enkelt Gaard og er derfor et udmærket Kendetegn paa en gammel Selvejergaard, naar denne nævnes med sin Landgilde. Undtagelser findes dog. Der fandtes Selvejere, som ikke gav Leding, saaledes f. Eks. alle Selvejerne i Nyborg Len og de fleste af Selvejerne i Thylands fire Herreder. I Thy

og sige, at de gerne vilde have hende 1. November. Lars fik igen en god Tur til Thise. Maren tjente saa i den gamle Gaard i Skøttrup i flere Aar, og da hun var godt 20 Aar, blev hun gift med Sønnen. Og hun blev ham en god Kone, selv om det var en Markedskæreste, en god Mor og en rar og hyggelig Bedstemor.

Jørgen Ledet.

synes Ledingen fordelt med et forholdsvis stort Beløb paa enkelte Gaarde, der saa er blevet fritaget for »beder«.

Den anden Gruppe Afgifter kaldes med flere forskellige Navne, alt efter Tid og Sted. Vi nævner en lille Buket: Beder, Redsel, Bonderedsel, Sammelskat, Sommer- og Vinterkat. Den bestod af en temmelig broget Række Naturalier: Korn, Fedekøer, Faar, Lam, Gæs, Høns, Fedesvin, Smør, Honning, Gryn o. s. v., men var dog ikke alle Steder lige broget sammensat — tydeligt nok har det oprindeligt drejet sig om Levnedsmidler til Underhold af Kongen og hans Folk. Efterhaanden blev det Skik at fordele »Sammelskatten« mellem de enkelte Selvejere i Skattelæget, og derved kom disse til at figurere i Jordebøgerne med en Række Afgifter, der meget vel kunne antages at være deres »Landgilde«. I 1600-Tallet tales der da ogsaa undertiden om Selvejernes Landgilde, men derfor bliver det jo ikke rigtigt. Det var og blev gamle Skatter, faste Afgifter, paa den Jord, som Selvejerne *ejede* selv i Modsætning til Fæsterne, der *lejede* Jorden og betalte Leje — Landgilde — deraf.

Men Selvejerne var i den Tid, som her omtales, andet og mere end Kronens faste Skatteydere, »Kongens Skattebønder«, de var fremfor alle andre Bærere af det gamle Hædersnavn *Bønder*, d. v. s. de fast boende i Landet, i Modsætning til Fæstere (Bryder og Landboere), Gaardsæder og Tyende. Deres Retsopfattelse var upaavirket af nogen »Herres« Indflydelse, og de kendte gennem Overleveringen fra Deres Slægt, andre fastboende Bønder paa den samme Egn, bedre end andre, hvad der fra »Arilds Tid« havde været holdt for Ret. Derfor møder vi saa ofte Selvejerne i Tingsvidner, som er optaget paa Herredstinget. Endnu er det med Ærefrygt, man tager et saadant gammelt Vidne fra 1400- eller 1500-Tallet i Haanden og læser, at 12 Bønder (d. v. s. Selvejere) »af de bedste, som bygge og bo i Herredet«, har aflagt deres Vidnesbyrd om en eller anden Sag. Man føler uvilkaarligt, at et saadant Vidnesbyrd har været vanskeligt at komme uden om; det har talt med Vægt. Forstaeligt er det ogsaa, at Herredsfogden, Kongens Tillidsmand og Vogter af den gamle Retsorden inden for Herredets Grænser, ifølge Christoffer II.s og senere Haandfæstninger skulde udtages blandt Selvejerne. Noget andet er, at Selvejerne efterhaanden i visse Egne blev saa sjældne, at man maatte til at slække paa Kravet om, at Herredsfogden skulde være en jordegens Person.

Og saa var Selvejergaardene *Slægtsgaarde* i en ganske særlig Betydning af dette Ord. De var nemlig fra Middelalderen beskyttet med særlige Retsregler, som skulde bidrage til at bevare Gaardene for Slægterne. Vigtigst var vist Bestemmelsen om, at *een* Arving og ikke flere maatte besidde Gaarden; den nævnes f. Eks. i Christian III.s oden-seanske Reces af 1539, hvori det udførligt forklares, at Medarvingerne ikke maatte hugge Træ i Gaardens Skove^o eller paa anden Maade skaffe sig Rettigheder i Selvejergaarden paa Bekostning af den ene Arving, som havde faaet Gaarden *udelt* overdraget. De andre Arvinger maatte lade sig nøje med deres »Skæppeskyld«, d. v. s. nogle Skæpper Korn i Skyld svarende til deres Part i Gaarden. Det siger sig selv, at endog den største og bedste Selvejergaard hurtigt vilde blive ødelagt, hvis den kom ud for Arvedelinger

gennem et Par Generationer. En anden betydningsfuld Retsbeskyttelse for Selvejergaarden var den Bestemmelse, at *alt* Selveje — fra den mindste Part i en lille Selvejergaard til den største hele Gaard — skulde lovbydes paa tre Ting, inden den kunde sælges, og *Familien* havde Forkøbsret. I de ældste Herredstingbøger (fra 1600-Tallet) vrimler det med Vidner i Anledning af, at smaa eller større Parter i Selvejergaard ønskes solgte, og da der i disse Anledninger som Regel gøres meget udførligt Rede for Familieforholdene undertiden gennem flere Generationer, er det altid med den største Interesse en Slægtshistoriker opdager, at han er kommet ind i en af de gamle Selvejerslægter, thi han ved, at der herigennem aabnes ham Muligheder for at skaffe sig fremragende gode Oplysninger om Slægten ved at studere Herredstingbogen. Iøvrigt dannede Selvejerslægterne i mange Herreder tydeligt nok et særligt Bønderaristokrati, som det ikke var enhver Fæstebondes Sag at gifte sig ind i. Andre Steder ser man dog ogsaa Tilfælde af den yderste Fattigdom og Elendighed hos de engang saa stolte Selvejerslægter.

Selvejerne var i det her omhandlede Tidsrum meget ulige fordelt i Landets forskellige Egne. Ved Hjælp af Lensjordebøgerne vilde det være muligt at gennemføre en nogenlunde fuldstændig Optælling af alle Selvejerne, men en saadan er bare aldrig blevet gennemført. Formentlig vilde den give til Resultat, at Selvejerne udgjorde mindre end 10 pCt. af Danmarks Landbefolkning i denne Tid.

Som nævnt bevirkede Selvejernes Stilling som Kongens Skattebønder, at deres Antal formindskedes mindre, end man skulde have ventet. Overgang fra Selveje til Fæste skete dog, især saaledes at en oprindelig Selvejergaard ved Ejendomsforbrydelse paa Grund af Restance med de faste Afgifter overgik til at blive Fæstegaard under *Kronen*. Særlig bekendt er den store Forbrydelse af Selveje, som fandt Sted ved Klementsfejdens Efterspil, da Selvejerne i 49 jyske Herreder maatte overgive Ejendomsretten til deres Gaarde til Kongen, hvorefter de blev sat i Landgilde med »Skyld« som Kronens Fæstere, men bevarede de gamle Selvejersafgifter. I Aarene op til 1660 udgjorde Selvejergaardene derefter næppe mere end ca. 6 pCt. af samtlige Gaarde i Landet. Paa Sjælland og Falster var der næsten ingen Selvejere, og i Nørrejylland var der kun meget faa.

Ejendommeligt er det, at Selvejet faktisk formelt mange Steder overhovedet ikke er blevet afskaffet. Reelt var de oprindelige Selvejere blevet paalagt saa mange Afgifter og saa meget Arbejde, at de ikke lader sig skelne fra de oprindelige Fæstegaarde, og de mange »Reguleringer« af Landgilden i 1700-Tallet ramte lige saa vel Selvejere som Fæstere. De gamle Selvejersafgifter forsvandt, og Afhængigheden af Godsherren var den samme for alt Krongods, men paa Kronens Ryttergods bevaredes alligevel flere Steder lige til Frikøbet i Slutningen af 1700-Tallet en Skellen mellem »Indfæstning«, som betaltes ved Fæsterskifte, og »Husbondhold«, som betaltes, naar en »Selvejergaard« overlodes Arvingen efter den sidste Beboer, saa den Mulighed findes, at en og anden af Nutidens gamle Slægtsgaarde med nogen Ret kan hævdes at have været Selvejergaard lige fra den ældste Middelalder — eller maaske fra den graa Oldtid — til Dagen i Dag.

DANSK ANDELS GØDNINGSFORRETNING

LANDMÆNDENES EGEN
GØDNINGSFORRETNING

Hovedkontor:
Axelborg, København V.

Den Sjællandske Bondestands Sparekasse

Hovedkontor: Vester Voldgade 107
København V.

Slægtsgaardsejere!

Tegn Deres Forsikring
mod Stormskade i

Dansk Forsikringsforening mod Stormskade
Store Torv 5 . Aarhus

Slægtsgaardsejere!

Sikker Dem mod Haglskade
gennem

Hagelskadeforsikringsselskabet af 1910
Store Torv 5 . Aarhus

Fyens Stifts Sparekasse

oprettet 1832

yder lån mod pant
i landejendomme

Hingste, Hopper og Tyre forsikres i »**YORKSHIRE**«

til faste Præmier. — Ingen Gensidighed
eller Reservefondsindskud. — Brand og
Transport overalt i Danmark inkluderet.

V. Lundsgaard & Søn
Readhustpladsen 45, Kbhvn. V.
Tlf. Central 10149

Holger Hansen
V. Allé 6, Aarhus. Tlf. 4130